

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

КОВАЛЬЧУК ВОЛОДИМИР ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 796.011.3:378.147

**МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луцьк – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Савчук Сергій Ананійович,
Луцький національний технічний університет,
завідувач кафедри фізичного виховання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Завидівська Наталія Назарівна,
Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного
банку України (м. Київ), завідувач кафедри
фізичного виховання та безпеки життєдіяльності;

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Галайдюк Микола Ананійович,
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, завідувач кафедри фізичного виховання.

Захист відбудеться 24 квітня 2015 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.04 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: вул. Винниченка, 30, м. Луцьк, 43021.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (вул. Винниченка, 30 а, м. Луцьк, 43021).

Автореферат розіслано 23 березня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. В. Захожий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Фізичне виховання у вищих навчальних закладах спрямоване на формування у студентів фізичного, морального і психічного здоров'я, усвідомленої потреби у фізичному вдосконаленні, розвитку інтересу та звички до самостійних занять фізичними вправами й спортом, набуття знань і вмінь здорового способу життя. Інтенсифікація навчального процесу у вищих навчальних закладах, пріоритет самостійної творчої діяльності, збільшення психічних навантажень посилюють потребу залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами.

Тривалими і системними науковими дослідженнями доведено, що фізичне виховання сприяє підвищенню психоемоційної стійкості організму, підтримує розумову працездатність, сприяє поліпшенню успішності студентів (М. М. Булатова, 2005; М. А. Галайдюк, 2014; О. Д. Дубогай, 2007, 2008; Л. Я. Іващенко, 1994; І. В. Муравов, 1989). Також фізичне виховання – важливий засіб підвищення соціальної активності молоді, задоволення їхніх моральних, етичних та творчих запитів, потреб взаємного спілкування (В. Bergier, Z. Kubinska, J. Bergier, 2013; Н. Н. Завидівська, 2013). Поряд із цим, фізичне виховання, будучи складовою частиною системи навчання і виховання майбутніх фахівців, відіграє важливу роль у збереженні й зміцненні здоров'я студентів, підвищенні фізичної працездатності, збільшенні тривалості життя, формування професійно важливих якостей особистості (Г. Л. Апанасенко, 2005; М. М. Булатова, 2005; Е. Г. Буліч, 2000; І. В. Муравов, 1989; А. Knapik, E. Saulicz, R. Plinta, M. Kuszewski, 2011).

Орієнтація на розвиток студента як особистості, індивідуальності й активного суб'єкта навчальної діяльності може бути реалізованою лише на гуманістично-демократичному підґрунті педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах. Це відкриває ширші можливості для успішної самореалізації студента, яка буде визначатися і його фаховою готовністю до діяльності, і психічним та фізичним благополуччям, ставленням до власного здоров'я та здоров'я інших.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що в педагогічному процесі запланований результат може бути отриманий лише за відповідних умов організації освітньої діяльності, однією з яких є правильно організований контроль якості засвоєння навчального матеріалу. Розвиток різноманітних видів педагогічного контролю стимулює навчальну та пізнавальну діяльність студентів.

Складова частина педагогічного контролю – оцінювання навчальної діяльності студентів. Потреба оцінювання впливає із суті навчання та його основних функцій. Це природна й загальноприйнята дія, що дає змогу діагностувати і прогнозувати розвиток педагогічного процесу. Оцінювання з фізичного виховання – важливий елемент дидактичного процесу, який дає змогу викладачеві систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про дидактичний процес,

визначати ступінь реалізації освітніх завдань. Не можна собі уявити процес навчання, що не враховував би однієї з основних педагогічних дій, якою є контроль та оцінювання досягнень студентів.

Проблема контролю та оцінювання знань, умінь і навичок суб'єктів навчальної діяльності завжди була в центрі уваги науковців. Так, психологічні механізми цього процесу досліджували Б. Г. Ананьєв (1980), М. А. Батурін (1989), І. М. Галян (2000); педагогічні аспекти цієї проблеми вивчали та аналізували О. В. Барановська (2008), О. О. Безносюк (2000), К. Г. Делікатний (1990), С. І. Подмазін (2006), Л. М. Романишина (1998), П. І. Сікорський (2001).

Багатоаспектність оцінювання навчальних досягнень зумовили різноплановий науковий пошук, а саме: врахування особливостей оцінювання знань, умінь і навичок студентів відповідно до кредитно-модульного навчання (О. О. Безносюк, 2001; Г. В. Терещук, 2007; О. Г. Ярошенко, 2006), узгодження умов діяльності студентів і викладачів у процесі контролю (В. М. Бочарнікова, 1997; Н. В. Голубєва, 2005; А. О. Єсаулов, 2005; О. М. Мокров, 1995), вибір раціональних форм і методів діагностики навчальних досягнень (О. Г. Біла, 2004; М. І. Волков, 2004; Н. Е. Гронлунд, 2005; П. М. Гусак, 1999; П. Г. Лузан, 2008), визначення засад формування й вимірювання компетентностей (В. В. Приходько, 2009).

Проте серед науковців тривають дискусії щодо сутності, видів, форм та методів оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання, досі не запропоновано чітких критеріїв для визначення рівня здоров'язбережувальної компетентності студентів, не випрацьовано оптимальні методики здійснення оцінювання, які враховували б особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до організації навчального процесу.

Аналіз наукових джерел, нормативно-правових документів, практики фізичного виховання у вищих навчальних закладах дає змогу виявити об'єктивні суперечності, які посилюють актуальність роботи, як-от:

- між рівнем сучасних вимог суспільства до фізичної підготовленості й здоров'я студентів і реальною практикою організаційно-методичного забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах;

- між потребою підвищення ефективності навчального процесу студентів та недостатнім рівнем організації контролю, що не дозволяє отримувати об'єктивну інформацію про хід навчальної діяльності;

- між необхідністю комплексної оцінки й корекції навчальних досягнень студентів на основі компетентнісного і особистісно орієнтованого підходів та традиційним оцінюванням результатів навчальної діяльності на основі складання встановлених нормативів.

Потреба розв'язання зазначених суперечностей, а також недостатнє теоретичне та практичне обґрунтування обраної теми зумовили актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за темою “Педагогічна діагностика в системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів” (номер держреєстрації 0112U002160). Роль автора полягає в розробці методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів.

Тема дисертації затверджена вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 13 від 25.06.2009 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 29.09.2009 р.).

Мета дослідження – розробити, обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність методики оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Завдання дисертації:

1) виявити рівень фізичного стану студентів як основного чинника оцінювання навчальних досягнень студентів у вищому навчальному закладі;

2) виокремити компоненти, види, форми, методи оцінювання досягнень студентів на заняттях із фізичного виховання, що проводять у компетентнісно-орієнтованому форматі;

3) обґрунтувати види діяльності, за якими потрібно здійснювати оцінювання навчальних досягнень студентів з фізичного виховання;

4) розробити модель та здійснити експериментальну перевірку особистісно орієнтованої методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів.

Об'єкт дослідження – фізичне виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – методика оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів.

Для розв'язання зазначених завдань використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної, медико-біологічної та спеціальної літератури, порівняння, систематизація інформації (для аргументування вихідних положень дослідження, узагальнення наявних даних, формування програми дослідження, обґрунтування понятійно-термінологічного апарату);

– *емпіричні* – педагогічне спостереження, тестування, анкетування (для визначення особливостей фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціональних можливостей, мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) – для впровадження розробленої методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів;

– *статистичні* – для обробки емпіричних даних, перевірки достовірності одержаних результатів.

Дослідження здійснювали протягом 2008–2014 рр. і реалізовували в кілька етапів:

- *аналітико-констатувальний* етап (2008–2009 рр.) передбачав аналіз психолого-педагогічної, медико-біологічної та спеціальної літератури; визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, програми дослідження; накопичення й систематизацію емпіричного матеріалу;
- *пошуковий етап* (2010–2011 рр.) – визначення особливостей фізичного розвитку й фізичної підготовленості студентів, розробка методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів;
- *формульальний етап* (2012–2013 рр.) був спрямований на організацію формульального експерименту, перевірку ефективності розробленої методики;
- *узагальнювальний етап* (2013–2014 рр.) передбачав аналіз, узагальнення даних експерименту, формування висновків, апробацію результатів дослідження, оформлення тексту дисертації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу здійснювали на базі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та Луцького національного технічного університету. У дослідно-пошуковій роботі брали участь 833 студенти.

Наукова новизна одержаних результатів:

- *уперше* обґрунтовано структурно-функціональну модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів, що охоплює принципи (індивідуальності, системності й систематичності, плановості й тематичності, економічності, відкритості й прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги), компоненти (методологічний, процесуальний і технічний), функції (діагностичну, інформаційну, навчально-виховну, прогностичну, стимулювальну, контрольну та коригувальну), форми (вербальні, невербальні, колективні та цифрові), види (діагностичне, поточне, періодичне, тематичне, підсумкове та відтерміноване оцінювання) та методи (спостереження, бесіду, усне опитування, письмовий контроль, дидактичні тести, тестування) контролю;
- *доповнено* методику оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів з урахуванням компетентнісного підходу в освіті;
- *подальшого розвитку* набули положення щодо стимулювального значення оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що отримані дані включено в навчальний процес вищих навчальних закладів та підготовку майбутніх фахівців фізичної культури. Використання результатів роботи та практичних рекомендацій дало змогу підвищити ефективність фізичного виховання студентів.

Розроблена технологія впроваджена у практику фізичного виховання студентів Луцького національного технічного університету (довідка про впровадження № 147 від 16.06.2014 р.), Чернігівського національного педагогічного університету

імені Т. Г. Шевченка (№ 22 від 26.06.2013 р.), Київського національного університету будівництва і архітектури (№ 27-04-17 від 16.01.2014 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (№ 03-31/02/1866 від 16.06.2014 р.), Чернівецького торгово-економічного інституту Київського національного торгово-економічного університету (№ 57/169 від 15.06.2014 р.), Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна” (№ 42 від 17.06.2013 р.).

Матеріали дослідження також можуть бути використані у процесі підготовки фахівців фізичного виховання під час викладання навчальних дисциплін “Теорія і методика фізичного виховання”, “Педагогіка”.

Особистий внесок дисертанта полягає у розробці методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. У працях, виконаних у співавторстві, автору належать експериментальні дані та їхнє обґрунтування.

Вірогідність результатів дослідження забезпечено теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень, використанням комплексу взаємопов’язаних методів, адекватних предмету, меті й завданням дослідження, дослідно-експериментальною перевіркою основних положень дисертації, аналізом одержаних результатів, репрезентативністю вибірки та використанням методів математичної статистики, підтвердженням основних гіпотез унаслідок педагогічного експерименту.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації виголошено на *міжнародній науковій конференції “Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві”* (Луцьк, 2010), *усеукраїнських науково-практичних конференціях “Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді”* (Львів, 2014), *“Сучасні технології зміцнення та відновлення здоров’я”* (Луцьк, 2010), *щорічних наукових конференціях* викладачів Луцького національного технічного університету (2009–2014 рр.), обласних семінарах та курсах підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури.

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 10 наукових працях, із яких 6 – у наукових фахових виданнях України, 3 – у закордонних періодичних виданнях, 1 – у матеріалах конференції.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (223 позицій) та додатків. Робота містить 31 рисунок і 39 таблиць. Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** аргументовано актуальність дослідження; зазначено його зв’язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об’єкт, предмет дослідження; схарактеризовано методи й етапи дослідження; розкрито

наукову новизну і практичне значення, обґрунтовано достовірність одержаних результатів; наведено дані про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі – **“Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень студентів у системі педагогічного контролю”** – розкрито програмно-нормативні основи фізичного виховання у вищих навчальних закладах, педагогічні засади контролю та оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання.

Результати дослідження засвідчують, що фізичне виховання студентів реалізують через спеціальну освіту, фізичну підготовку, рекреаційну діяльність, спортивні тренування, самостійні заняття та участь у масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходах. Тому в сучасних наукових дослідженнях пропонують вдосконалити організаційну структуру фізичного виховання (С. В. Королінська, 2007; А. В. Домашенко, 2003), покращити програмно-нормативне забезпечення (С. П. Козіброцький, 2002), виховувати інтерес та мотивацію до систематичних занять фізичними вправами (Ю. Ю. Мосейчук, 2009; С. Ю. Ніколаєв, 2004), формувати рухову активність студентів (А. В. Магльований, 1993; В. В. Романенко, 2010; О. Ю. Фанигіна, 2005), виховувати здоровий спосіб життя (А. Є. Іванова, 2000; Т. Г. Кириченко, 1999), посилити самостійну роботу студентів (І. Б. Верблюдов, 2005; Є. О. Котов, 2006), удосконалити професійно-прикладну фізичну підготовку (В. М. Хомич, 2009; Н. І. Фалькова, 2002).

Водночас науковці зазначають, що гарантований результат може бути отриманий лише за відповідних умов організації освітнього процесу, однією з яких є правильно організований контроль якості засвоєння навчального матеріалу (О. Г. Біла, 2004; М. І. Волков, 2004; Н. В. Голубєва, 2005; Г. В. Терещук, 2007; О. Г. Ярошенко, 2006).

Проте серед науковців досі тривають дискусії щодо методик оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання, які враховували б особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до організації навчального процесу.

Другий розділ – **“Характеристика рівня фізичного стану студентської молоді як основи оцінювання навчальних досягнень у вищому навчальному закладі”** – присвячений висвітленню результатів констатувального експерименту.

Проведений аналіз наукових праць засвідчив, що фізичний стан студентів потрібно розглядати як сукупність показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості, функціональних можливостей та здоров'я. Результати обстежень показали, що фізичний розвиток студентів загалом перебуває в межах вікової норми. За показниками пропорційності більшість студентів належать до астеничного соматотипу. Обхватні розміри частин тіла студентів свідчать про низький рівень розвитку м'язової системи.

Протягом першого року навчання результати тестів фізичної підготовленості покращуються. Найбільший приріст результативності характерний для тестів на розвиток сили і гнучкості. На другому році навчання приріст результатів

незначний або простежуємо зниження результатів тестування. Від третього до четвертого років навчання констатовано погіршення розвитку всіх фізичних якостей. Найбільше знижуються показники сили.

У студентів частота серцевих скорочень має тенденцію до збільшення. У 10 % молоді зареєстровано підвищення артеріального тиску до “небезпечної” межі, встановленої ВООЗ. Систолічний об’єм крові дещо збільшується з віком. У юнаків він істотно більший, ніж у дівчат. Значення серцевого індексу в юнаків відповідають стану компенсації, а у дівчат – декомпенсації серця. У студентів фактична життєва ємність легень нижча від норми. Після другого-третього курсу показники системи дихання знижуються.

Кореляційний аналіз між показниками фізичного стану студентів встановив сильні зв’язки ($0,7 < r \leq 0,9$) маси тіла з обхватними розмірами тіла; обхватних розмірів тіла з силою та швидкістю; динамічної сили зі швидкістю та витривалістю. Середню якість кореляції ($0,5 < r \leq 0,7$) констатовано між показниками фізичного розвитку та кардіореспіраторної системи.

Результати анкетування дозволили встановити основні чинники впливу на фізичний стан студентів. Зокрема, від 10 до 30 % студентів неохоче відвідують заняття з фізичного виховання. У значній кількості студентів (близько 30 %) виявлені шкідливі звички: куріння та вживання алкоголю. Лише 25–30 % респондентів при анкетуванні вказали, що дотримуються здорового способу життя. Провідними мотивами до занять із фізичного виховання є підвищення рухової активності, вдосконалення будови тіла та підвищення рівня фізичних якостей. Мотиви “запобігання неприємностей через пропуски занять” у всіх респондентів збільшують свою значимість від першого до четвертого курсів навчання.

У третьому розділі – **“Науково-методичні засади оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів”** – розкрито результати формульовального експерименту.

На основі результатів аналізу наукових джерел (Н. В. Голубєва, 2005; В. В. Приходько, 2009), власних експериментальних досліджень, практики роботи вищих навчальних закладів та зважаючи на позиції системного підходу як методологічної основи дослідження, розроблено модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, в основі якої лежить взаємозв’язок мети, завдань, принципів, функцій, форм, видів та методів контролю (рис. 1).

Відповідно до цієї моделі мета оцінювання навчальних досягнень студентів полягає у виявленні якості сформованості знань, умінь й навичок, рівня розвитку фізичних якостей та вмінь самостійного виконання фізичних вправ.

Окреслену мету конкретизують завдання, які передбачають:

– визначення якості навчальних досягнень студентів, ступеня відповідності отриманих знань, умінь і навичок меті й завданням фізичного виховання;

- виявлення труднощів у засвоєнні студентами навчальної інформації та типових помилок із метою їхньої корекції та усунення;
- розкриття ефективності організаційних форм, методів і засобів фізичного виховання;
- діагностування рівня готовності студентів до сприйняття нового навчального матеріалу;
- розробку заходів для покращення навчання та фізичного розвитку студентів.

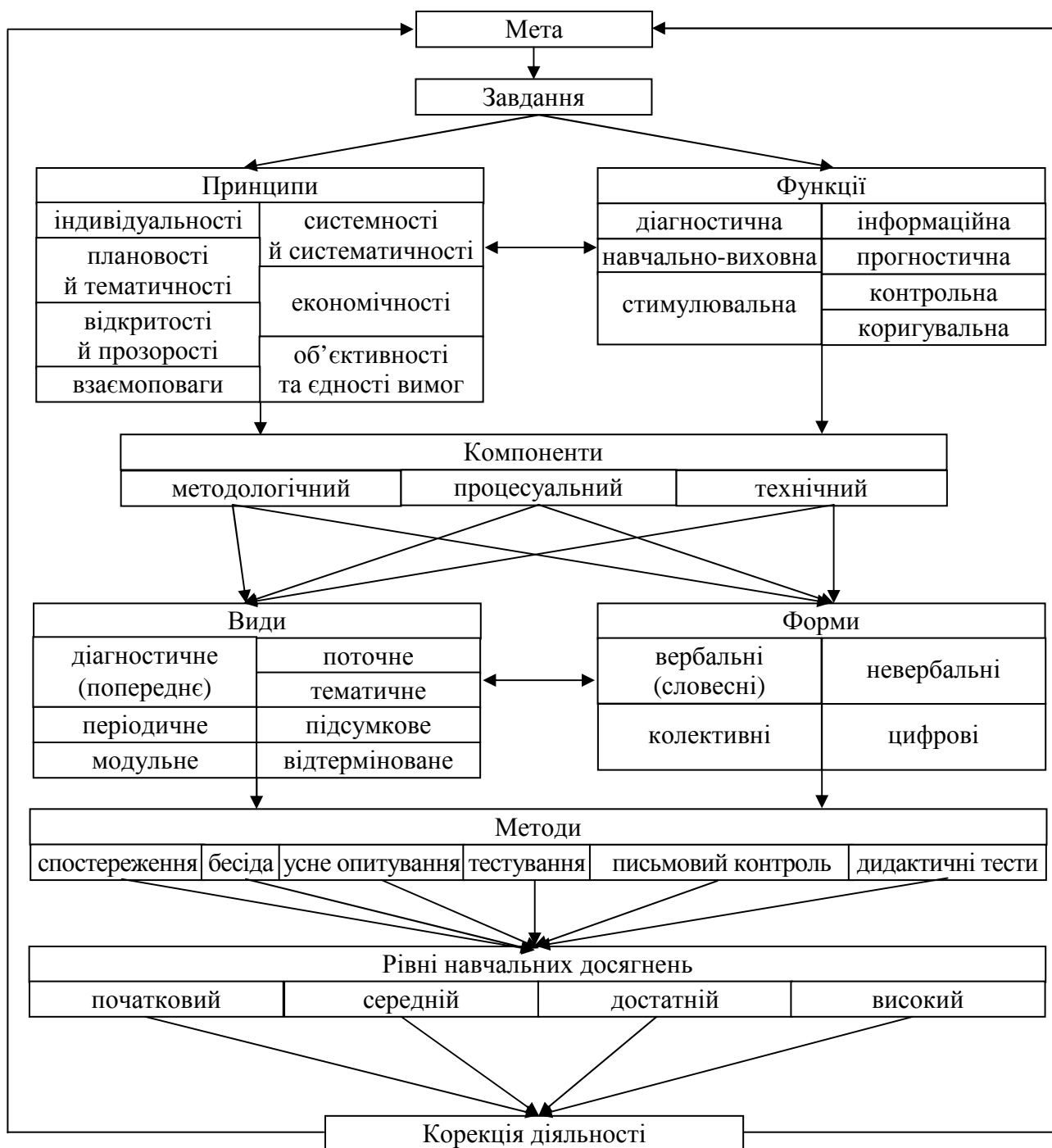

Рис. 1. Модель оцінювання навчальних досягнень у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів

Оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів ґрунтується на дотриманні визначених принципів (індивідуальності, системності й систематичності, плановості й тематичності, економічності, відкритості й прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги) і виконує діагностичну, інформаційну, навчально-виховну, прогностичну, стимулювальну, контрольну та коригувальну специфічні функції.

Основними функціональними компонентами оцінювання є методологічний, процесуальний, технічний. Методологічний компонент передбачає чітку визначеність понять, які вказують на кінцеве спрямування системи оцінювальних заходів, а також його ознак. Процесуальний складник включає в себе систему дій для отримання, фіксації та обробки даних, наявність спеціальних методів і методик оцінювання, що адекватні методологічному. Технічний компонент ґрунтується на виборі критеріїв і нормативів оцінювання навчальних досягнень студентів.

Відповідно до оздоровчих та освітніх завдань, у фізичному вихованні використовують різні види оцінювання навчальних досягнень студентів, зокрема діагностичне, поточне, періодичне, тематичне, підсумкове та відтерміноване. Форми оцінювання навчальних досягнень студентів поділяють на вербальні, невербальні, колективні та цифрові (рис. 2).

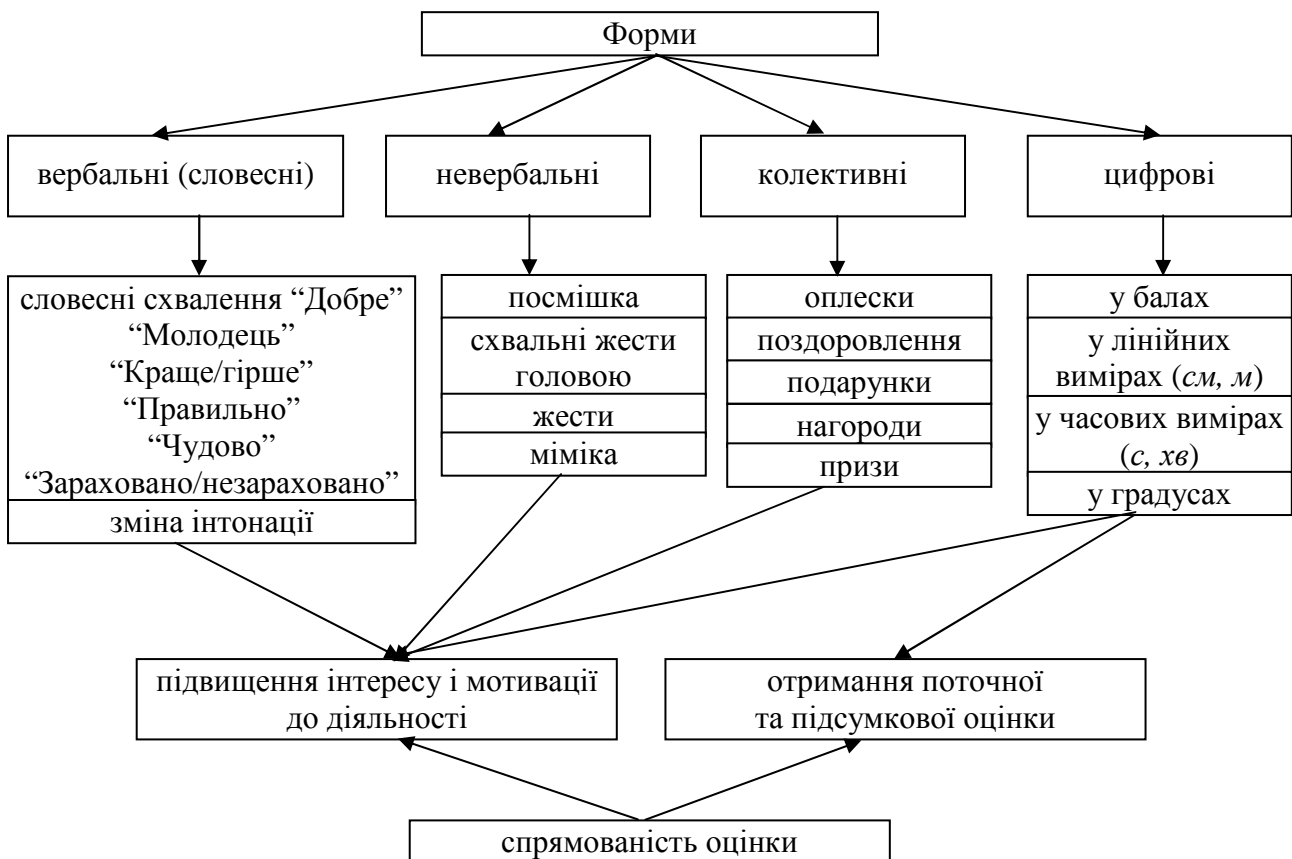

Рис. 2. Форми оцінювання навчальної діяльності з фізичного виховання студентів

До вербальних (словесних) форм відносять передусім словесні схвалення, такі як: «Добре», «Молодець», «Краще, гірше», «Правильно», «Чудово», «Зараховано, незараховано», а також зміна інтонації. До невербальних належать посмішка, схвальні жести головою, жести та міміка. Колективні форми оцінки включають оплески, поздоровлення, подарунки, нагороди та призи. Цифрові форми оцінки навчальної діяльності студентів можуть бути відображені в балах, градусах, у лінійних (см, м) та часових вимірах (хв, с). Існує два вектори спрямованості форми оцінки навчальної діяльності студентів: на підвищення інтересу й мотивації до діяльності (вербальні, невербальні та колективні) та на отримання поточної та підсумкової оцінки (цифрові).

До методів оцінювання навчальних досягнень студентів належать спостереження, бесіда, усне опитування, письмовий контроль, дидактичні тести, тестування.

Особливість сучасного розвитку педагогічної освіти – впровадження компетентнісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу, який передбачає особистісно-діяльнісний вимір результатів навчання кожного студента, що підвищує його зацікавленість і відповідальність. Реалізація компетентнісного підходу в оцінюванні навчальних досягнень із фізичного виховання студентів полягає у визначенні міри практичного застосування набутих знань, умінь й навичок в умовах здоров'язберезувальної діяльності. Тому експериментальна методика оцінювання реалізувалась за такими видами діяльності: засвоєння теоретико-методичних знань; засвоєння техніки виконання фізичної вправи; підвищення рівня фізичної підготовленості, засвоєння вмінь самостійного виконання фізичних вправ та участь у спортивних змаганнях

Оцінювання вміння самостійного виконання фізичних вправ здійснювали на основі або врахування відсотка зростання особистих результатів фізичної підготовленості, або участі у спортивних змаганнях різного рівня. Такий підхід зумовлений тим, що самостійні (додаткові) заняття фізичними вправами незалежно від мети і спрямованості в будь-якому випадку приведуть до підвищення показників розвитку фізичних якостей. Нарахування балів за відсотки зростання фізичної підготовленості здійснювали з урахуванням отриманої динаміки результатів тестування. Зважаючи на специфіку розвитку фізичних якостей, величина відсотків зростання результатів протягом року для нарахування балів була різною (табл. 1).

Отже, додатково можна отримати максимально 30 балів, мінімально – 6. Така система оцінки розрахована переважно на студентів, які самостійно виконують фізичні вправи, беруть участь у позааудиторній спортивно-масовій та оздоровчій роботі. Для студентів, які активно займаються спортом, додаткові бали нараховують за участь у змаганнях різного рівня. Для контролю успішності навчання студентів використовується модульно-рейтингова система навчання.

Нарахування додаткових балів до оцінювання навчальних досягнень студентів завдяки зростанню показників фізичної підготовленості відповідно до початкового рівня, %

Спрямованість навантажень	Стать	Кількість додаткових балів				
		5	4	3	2	1
<i>Витривалість</i>						
Біг 3000 м	Ч	8	6	4	3	2
Біг 2000 м	Ж	7	5	3	2	1
<i>Швидкість</i>						
Біг 100 м	Ч	7	5	4	3	2
	Ж	6	4	3	2	1
<i>Сила</i>						
Підтягування	Ч	15	12	9	5	3
Згинання і розгинання рук в упорі лежачи	Ж	17	14	10	7	4
<i>Швидкісно-силові якості</i>						
Стрибок у довжину з місця	Ч	3	2,5	2	1,5	1
	Ж	3	2,5	2	1,5	1
<i>Спритність</i>						
Човниковий біг 4×9 м	Ч	5	4	3	2	1
	Ж	4	3	2	1	0,2
<i>Гнучкість</i>						
Нахил уперед із положення сидячи	Ч	20	15	10	5	1
	Ж	20	15	10	5	1

Для перевірки ефективності розробленої методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання проводили формувальний педагогічний експеримент зі студентами другого курсу Луцького національного технічного університету.

Результати дослідження свідчать про відмінності кількісних і якісних показників студентів, що брали участь в експерименті. Так, студенти експериментальної групи мають переважно високий, вище середнього та середній інтерес до фізичного виховання та спорту (табл. 2).

Лише 14,71 % чоловіків і 20,37 % жінок оцінили рівень інтересу до фізичного виховання як низький і нижче середнього. У контрольній групі значно більший відсоток студентів із низьким, нижче середнього інтересом до виконання фізичних вправ (23,81 % – чоловіки, 34,47 % – жінки). Крім того, у контрольній

групі збереглися студенти з відсутнім інтересом до виконання фізичних вправ (3,17 % – чоловіків, 6,9 % – жінок). Кількість студентів з високим, вище середнього і середнім рівнем до фізичного виховання в експериментальній групі на 12,27–21,0 % більша ніж у контрольній.

Таблиця 2

Рівень інтересу до фізичного виховання у студентів контрольної та експериментальної груп після педагогічного експерименту, %

Рівень інтересу	Стать	Група студентів	
		експериментальна	контрольна
Високий	ч	26,47	12,70
	ж	27,78	8,62
Вище середнього	ч	30,88	23,81
	ж	20,37	13,79
Середній	ч	27,94	36,51
	ж	31,48	36,21
Нижче середнього	ч	13,24	15,87
	ж	16,67	20,69
Низький	ч	1,47	7,94
	ж	3,70	13,79
Інтерес відсутній	ч	–	3,17
	ж	–	6,90

Реалізація інтересу до фізичного виховання відбувається у процесі виконання фізичних вправ. Тому досліджували систематичність занять фізичними вправами студентів протягом тижня. Експеримент засвідчив, що 52,94 % чоловіків і 51,85 % жінок стали виконувати фізичні вправи більше двох разів на тиждень (табл. 3). У контрольній групі цей показник становить лише 13,79–15,87 %. Зазначимо, що близько 25 % студентів експериментальної групи почали відвідувати спортивні секції.

Таблиця 3

Систематичність виконання фізичних вправ студентами контрольної та експериментальної груп після експерименту, %

Кількість занять на тиждень	Стать	Група студентів	
		експериментальна	контрольна
3–4	ч	52,94	15,87
	ж	51,85	13,79
1–2	ч	47,06	84,13
	ж	48,15	86,21

Систематичні заняття фізичними вправами сприяли підвищенню рівня фізичної підготовленості студентів експериментальної групи (табл. 4).

Таблиця 4

Фізична підготовленість студентів контрольної та експериментальної груп після педагогічного експерименту, ($\bar{X} \pm S\bar{x}$)

Показники	Стать	Група студентів		Достовірність різниці, <i>P</i>
		експериментальна	контрольна	
Біг 3000 м, <i>хв, с</i>	ч	13,52 ± 0,25	14,18 ± 0,31	<0,01
Біг 2000 м, <i>хв, с</i>	ж	11,11 ± 0,32	11,58 ± 0,51	<0,01
Біг 100 м, <i>с</i>	ч	13,37 ± 0,05	14,03 ± 0,06	<0,01
	ж	15,08 ± 0,06	15,53 ± 0,05	<0,01
Підтягування на перекладині, <i>разів</i>	ч	12,53 ± 0,35	8,41 ± 0,28	<0,01
Згинання і розгинання рук в упорі лежачи, <i>разів</i>	ж	14,79 ± 0,34	9,87 ± 0,48	<0,01
Піднімання в сід за 1 <i>хв, разів</i>	ч	42,21 ± 0,47	34,47 ± 0,65	<0,01
	ж	45,12 ± 0,81	31,04 ± 0,76	<0,01
Стрибок у довжину з місця, <i>см</i>	ч	232,75 ± 3,56	226,17 ± 3,49	<0,05
	ж	187,51 ± 3,84	177,93 ± 4,05	<0,05
Човниковий біг 4×9 м, <i>с</i>	ч	9,08 ± 0,08	9,41 ± 0,09	<0,05
	ж	11,19 ± 0,07	11,44 ± 0,11	<0,05
Нахил уперед із положення сидячи, <i>см</i>	ч	12,08 ± 0,63	9,53 ± 0,72	<0,05
	ж	14,28 ± 0,87	12,59 ± 0,85	<0,05

Найвищі темпи зростання результатів спостерігаємо за витривалістю, силовими і швидко-силовими якостями. Також у студентів експериментальної групи виявлено вірогідне зростання показників затримки дихання на вдиху та видиху, життєвої ємності легенів.

Отже, педагогічний експеримент показав високу ефективність запропонованої методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, що є основою для її широкого впровадження в практику роботи вищих навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

1. Фізичне виховання у вищих навчальних закладах спрямоване на збереження і зміцнення здоров'я студентів, забезпечення фізичної готовності до

життєдіяльності й високопродуктивної праці. Важлива та невід'ємна складова частина навчального процесу – оцінювання, за допомогою якого забезпечують перевірку результативності навчання і виховання студентів.

Багатоаспектність оцінювання навчальних досягнень зумовили різноплановий науковий пошук, а саме: перспективи оцінювання результатів навчання в контексті компетентнісного підходу, врахування особливостей оцінювання знань, умінь і навичок студентів відповідно до кредитно-модульного навчання, узгодження умов діяльності студентів і викладачів у процесі контролю, вибір раціональних форм і методів діагностики навчальних досягнень.

Проте серед науковців досі тривають дискусії щодо сутності, видів, форм та методів оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання, критеріїв для визначення рівня здоров'язберезувальної компетентності студентів, оптимальних методик здійснення оцінювання, які враховували б особистісно орієнтований та компетентнісний підходи до організації навчального процесу.

2. Оцінювання навчальних досягнень у вищих навчальних закладах ґрунтується на вивченні рівня фізичного стану студентів, якому властиві показники фізичної підготовленості, фізичного розвитку та функціонального стану. Результати дослідження засвідчили зниження рівня фізичного стану молоді. За показниками розвитку сили, швидкості, витривалості, спритності й гнучкості, відповідно до програмно-нормативних вимог, студенти в цілому мають початковий і середній рівні компетенції.

Частота серцевих скорочень має тенденцію до збільшення. У 10 % студентів зареєстровано підвищення артеріального тиску до “небезпечної” межі, встановленої ВООЗ. Значення серцевого індексу в юнаків відповідають стану компенсації, а у дівчат – декомпенсації серця. У студентів фактична життєва ємність легень нижча від норми.

Встановлено таку закономірність: протягом першого року навчання результати показників фізичного стану поліпшуються, після чого настає стабілізація, і починаючи з другого-третього курсів навчання відзначаємо поступове, але стійке погіршення фізичної підготовленості та функціональних можливостей.

3. Особистісна цінність фізичного виховання студентів визначається рівнем інтересу та характером мотивації до рухової активності. Проте лише 9,62–18,63 % жінок і 11,76–24,04 % чоловіків мають високий рівень інтересу до фізичного виховання і спорту. Під час навчання у студентів простежуємо тенденцію зниження інтересу до занять фізичними вправами на 48,36 % у жінок та 51,08 % у чоловіків.

4. На основі результатів аналізу наукових джерел, власних експериментів, практики роботи вищих навчальних закладів та зважаючи на позиції системного підходу як методологічної основи дослідження, розроблено модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, в основі якої лежить

взаємозв'язок принципів (індивідуальності, системності й систематичності, плановості й тематичності, економічності, відкритості й прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги), функцій (діагностичної, інформаційної, навчально-виховної, прогностичної, стимулювальної, контрольної та коригувальної), видів (діагностичного, поточного, періодичного, тематичного, рубіжного, підсумкового й відтермінованого оцінювання), форм (вербальних, невербальних, колективних та цифрових), методів (спостереження, бесіди, усного опитування, письмового контролю, дидактичних тестів, тестування) контролю.

5. Упровадження компетентнісного підходу до організації навчального процесу передбачає особистісно-діяльнісний вимір результатів навчання кожного студента, що підвищує його зацікавленість і відповідальність. У таких умовах оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів полягає у визначенні міри практичного застосування набутих знань, умінь і навичок у здоров'язбережувальній діяльності. Тому експериментальну методику оцінювання реалізовано за такими видами діяльності: засвоєння теоретико-методичних знань; засвоєння техніки виконання фізичної вправи; підвищення рівня фізичної підготовленості, засвоєння вмінь самостійного виконання фізичних вправ та участь у спортивних змаганнях

Оцінювання вміння самостійного виконання фізичних вправ здійснено на основі або врахування відсотка зростання особистих результатів фізичної підготовленості, або участі у спортивних змаганнях різного рівня. Такий підхід зумовлено тим, що самостійні (додаткові) заняття фізичними вправами незалежно від мети і спрямованості приведуть до розвитку фізичних якостей. Нарахування балів за відсотки зростання фізичної підготовленості проведено з урахуванням отриманої індивідуальної динаміки результатів тестування.

6. Формувальний педагогічний експеримент виявив високу ефективність розробленої методики оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, що підтверджено такими положеннями:

- підвищення інтересу та мотивації студентів до фізичного виховання, систематичних самостійних занять фізичними вправами;
- достовірне ($P < 0,05-0,001$) підвищення рівня розвитку сили, витривалості, гнучкості, швидко-силових якостей. За показниками спритності та швидкості спостережено тенденцію до підвищення результатів у студентів експериментальної групи;
- оптимізація роботи кардіореспіраторної системи організму студентів;
- збільшення кількості студентів, які протягом тижня три-чотири рази самостійно виконують фізичні вправи (52,94 % чоловіків, 51,85 % жінок).

Проведене дослідження не розв'язує всі питання означеної проблеми. Подальшого вивчення потребують положення побудови таблиць для оцінювання якості засвоєння рухових умінь на основі парцептильного аналізу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) у наукових фахових виданнях

1. Ковальчук В. Я. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів / В. Я. Ковальчук // Молодіжний науковий вісник. Фізичне виховання і спорт : журнал. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – С. 22–25.

2. Усова О. В. Характеристика фізичного розвитку школярів та студентів / О. В. Усова, В. С. Дмитрук, В. Я. Ковальчук // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Сер. № 15. “Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура і спорт”. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 13. – С. 646–649 (*автору належать результати антропометричних вимірювань студентів та їхній аналіз*).

3. Ковальчук В. Я. Функціональний стан організму студентів при сколіозі I–II ступеня / В. Я. Ковальчук // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК, 2011. – № 4. – С. 142–144.

4. Ковальчук В. Я. Особливості показників зовнішнього дихання в підлітків і студентів-юнаків // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – № 3 (15). – С. 64–67.

5. Ковальчук В. Я. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів / В. Я. Ковальчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – № 4 (20). – С. 285–288.

6. Ковальчук В. Я. Науково-методичні засади оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання студентів / В. Я. Ковальчук // Молодіжний науковий вісник. Фізичне виховання і спорт : журнал. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – Вип. 16. – С. 31–35.

б) у закордонних періодичних виданнях

7. Ковальчук В. Я. Рівень захворюваності серед студентів Луцьких вищих закладів освіти / В. Я. Ковальчук // Перспективные инновации в науке, образовании и транспорте : сб. науч. тр. SWorld. – Т. 55. Физическое воспитание и спорт. – Иваново : МАРКОВА АД, 2013. – С. 44–47.

8. Usova O. The characteristic of physical development of the population under influence of the anthropogenic factors / O. Usova, O. Sologub, V. Dmytruk, W. Kovalchuk // Health Problems of Civilization. – 2014. – Vol. 8, № 2. – S. 40–43 (*автору належать результати оцінки фізичного стан студентів*).

9. Kovalchuk W. A level of morbidity is among students of Lutsk higher establishments of education [Electronic resource] / W. Kovalchuk // Modern scientific research and their practical application / edited by Alexandr G. Shibaev, Alexandra D. Markova. Vol. J11413 (Kupriyenko SV, Odessa, 2014). – Access mode : <http://www.sworld.com.ua/e-journal/j11413.pdf>

в) в інших виданнях

10. Ковальчук В. Я. Шляхи формування здорового способу життя студентської молоді / В. Я. Ковальчук // Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 202–206.

АНОТАЦІЇ

Ковальчук В. Я. Методика оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2015.

У дисертації виявлено рівень фізичного стану студентів вищих навчальних закладів та чинники, що його зумовлюють. На основі результатів дослідження обґрунтовано модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів, що охоплює принципи (індивідуальності, системності й систематичності, плановості й тематичності, економічності, відкритості й прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги), компоненти (методологічний, процесуальний і технічний), функції (діагностичну, інформаційну, навчально-виховну, прогностичну, стимулювальну, контрольну та коригувальну), форми (вербальні, невербальні, колективні та цифрові) та методи (спостереження, бесіду, усне опитування, письмовий контроль, дидактичні тести, тестування) контролю. Розроблено особистісно орієнтовану методику оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів з урахуванням компетентнісного підходу в освіті.

Результати педагогічного експерименту засвідчили високу ефективність запропонованої методики оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання студентів, що є основою для її широкого впровадження в практику роботи вищих навчальних закладів.

Ключові слова: навчальні досягнення, фізичне виховання, студенти, методика, вищі навчальні заклади.

Ковальчук В. Я. Методика оценивания учебных достижений по физической культуре студентов высших учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2015.

Оценивание учебных достижений студентов высших учебных заведений основывается на особенностях развития физических и мотивационных факторов. Результаты исследования показали снижение уровня физического состояния молодежи. По показателям развития силы, быстроты, выносливости, ловкости и гибкости, в соответствии с программно-нормативными требованиями, студенты в целом имеют начальный и средний уровни компетенции.

Частота сердечных сокращений имеет тенденцию к увеличению. У 10 % студентов зарегистрировано повышение артериального давления до “опасной” границы, установленной ВОЗ. Значения сердечного индекса у юношей соответствуют состоянию компенсации, а у девушек – декомпенсации сердца. У студентов фактическая жизненная емкость легких ниже нормы.

Установлена такая закономерность: в течение первого года обучения результаты показателей физического состояния улучшаются, после чего наступает стабилизация, начиная со второго-третьего курсов обучения отмечается постепенное, но устойчивое ухудшение физической подготовленности и функциональных возможностей студентов.

Личностная ценность физического воспитания студентов определяется уровнем интереса и характером мотивации к двигательной активности. Однако лишь 9,62–18,63 % женщин и 11,76–24,04 % мужчин имеют высокий уровень интереса к физическому воспитанию и спорту. Во время обучения у студентов прослеживаем тенденцию снижения интереса к занятиям физическими упражнениями на 48,36 % у женщин и 51,08 % у мужчин.

На основе результатов анализа научных источников, собственных экспериментов, практики работы высших учебных заведений и учитывая позиции системного подхода как методологической основы исследования, разработана модель оценки учебных достижений по физической культуре студентов, в основе которой лежит взаимосвязь принципов (индивидуальности, системности и систематичности, плановости и тематичности, экономичности, открытости и прозрачности, объективности и единства требований, взаимоуважения), компонентов (методологического, процессуального и технического), функций (диагностической, информационной, учебно-воспитательной, прогностической, стимулирующей, контрольной и корректирующей), форм (вербальных, невербальных, коллективных и цифровых) и методов (наблюдения, беседы, устного опроса, письменного контроля, дидактических тестов, тестирования) контроля.

Внедрением компетентностного подхода к организации учебного процесса предполагает личностно-деятельностный уровень результатов обучения каждого студента, повышает его заинтересованность и ответственность. В таких условиях оценивание учебных достижений по физической культуре студентов заключается в определении степени практического применения приобретенных знаний, умений и навыков в оздоровительной деятельности. Поэтому экспериментальная методика оценки реализовалась по следующим видам деятельности: усвоение теоретико-методических знаний; усвоения техники выполнения физического упражнения; уровень физической подготовленности, усвоение умений самостоятельного выполнения физических упражнений и участие в спортивных соревнованиях.

Оценивание умения самостоятельного выполнения физических упражнений осуществлялось на основе или с учетом процента роста личных результатов физической подготовленности, или участия в спортивных соревнованиях различного уровня. Такой подход объясняется тем, что самостоятельные (дополнительные) занятия физическими упражнениями, независимо от цели и направленности в любом случае приведут к повышению показателей развития физических качеств. Начисление баллов за проценты роста физической подготовленности осуществлялось с учетом полученной индивидуальной динамики результатов тестирования.

Результаты педагогического эксперимента показали высокую эффективность предложенной методики оценивания учебных достижений по физической культуре студентов, что является основой для её широкого внедрения в практику работы высших учебных заведений.

Ключевые слова: учебные достижения, физическое воспитание, студенты, методика, высшие учебные заведения.

Kovalchuk V. Y. Methodology of evaluation of educational achievements in physical education of students of higher educational establishments. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 – theory and methodology of education (physical culture, health basics). – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2015.

In the thesis it was defined the level of physical condition of students of higher educational establishments and factors of its determination. On the basis of the results of the study it was grounded the model of evaluation of educational achievements in physical education among students of higher educational establishments that includes principles (of individuality, regularity and systematization, of planned character and topicality, efficiency, openness and transparency, objectivity and unity of

requirements, mutual respect), components (methodological, procedural and technical), functions (diagnostic, informational, educational, prognostic, stimulating, controlling and corrective), forms (verbal, nonverbal, collective and digital) and methods (monitoring, interview, oral questioning, written control, didactic tests, testing) of control. It was developed a personality oriented methodology of evaluation of educational achievements in physical education of students taking into account competence approach in education.

The results of pedagogical experiment have proved high efficiency of the presented methodology of evaluation of educational achievements in physical education of students that is the basis for its wide implementation into practice of work at higher educational establishments.

Key words: educational achievements, physical education, students, methodology, higher educational establishments.

Формат 60×84¹/₁₆. Обсяг 0,9 обл.-вид. арк., 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Друк – Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки.
43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13. Зам. 2962.